

Národní park Šumava – 30 let Věru: je to důvod k oslavě!

Jak všeobecné bylo přesvědčení laické i odborné veřejnosti v r. 1990, že národní park Šumava musí vzniknout, tak rozporná byla jeho skutečná historie. A důvodem sporu nebylo a není nic menšího než smysl národního parku sám o sobě. A začalo to hned na samém počátku.

Nařízení vlády z března 1991, kterým byl národní park vyhlášen, si ještě kladlo vysoký a ochraně takového území odpovídající cíl: posláním parku bylo mimo jiné „uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů“. Že je tím vlastně myšleno rozšiřování divoké přírody, si ale mnozí – a často i vlivní – nehodlali připustit. Představa, že by myšlenka na rozšiřování divočiny mohla vést k disturbancím a velkoplošné kůrovcové gradaci byla tak děsivá, že nastal pravý opak: první plán péče o národní park Šumava v r. 1993 v podstatě konstatoval, že přírodní procesy jsou pro přírodu Šumavy velmi rizikové...

To vcelku logicky vedlo k dalším krokům: oproti první zonaci z r. 1991 se již v r. 1995 zmenšila rozloha 1. zóny téměř na polovinu.

Sice mělo jít o přesnější vymezení prostoru ponechaného přírodě, ale už v r. 1999 se pod dojmem neustávající kůrovcové kalamity začalo kácet a odkorňovat i v oné rozlohou poloviční první zóně. Eroze původní myšlenky postupně pokračovala. Ekonomika Správy byla postavena na pilíři zisků z prodeje dřeva, začala se prodávat státní půda ve 3. zónách a nakonec byly obcím vydány jejich historické majetky. Předpoklad, že se ročně v národním parku vytěží kolem 120 tisíc m³ dřeva, se stal minulostí. Mezi lety 1992–2001 se ročně těžilo více než 200 tisíc m³. Intenzivním těžbám navzdory se začaly v nevelkém bezzásahovém území objevovat souše. Nejvíce v letech 1996–97. Průměrně za rok v tomto desetiletí vzniklo necelých 50 tisíc m³ souší.

V r. 2000 jsme se velmi opatrně vrátili k myšlence velké divočiny. Plán péče z té

doby předpokládal, že by v r. 2030 mohla být polovina území národního parku ponechána přírodním procesům. Tehdy byla ale skutečná divočina jen na několika procentech území. A prostor pro divokou přírodu nikdo, dokonce ani Správa NP Šumava, programově nezvětšoval. Tento opatrný postoj měl národnímu parku zajistit politickou a sociální stabilitu. Ale nepovedlo se. Některé obce zatoužily i se svými majetky vystoupit z národního parku a vznikaly různé návrhy zákona o NP Šumava, některé dokonce usilující o vyloučení možnosti dalšího rozšiřování území s přírodními procesy.

Paradoxní je skutečnost, že se nakonec o zvětšení rozlohy divočiny zasloužila sama příroda. Orkán Kyrill v r. 2007 smetl obrovské plochy lesa a Správa stála před otázkou, zda ekosystém zachránit tím, že vše vytěžíme, nebo tím, že někde nebudeme těžit vůbec. Zvolila druhou variantu a rázem se území přírody neovlivňované těžbou rozšířilo na 24 % parku. Záměrně neříkám území „divočiny“. Protože pořád ještě jsme usilovali o pomoc přírodě hojnými výsadbami stromů a lovem zvěře. Mezi lety 2001–10 těžby způsobené polomy a kůrovcem dosáhly ročního průměru kolem 219 tisíc m³. Suchých stromů vzniklo ročně na 70 tisíc m³.

Gradace kůrovce, která po Kyrillu následovala, poněkud oslabila společenský vliv podporovatelů divočiny. Rozlehlé plochy mrtvých stromů děsily a i ti nejpřesvědčenejší zastánci divočiny se rázem podobali apoštolům den po uvěznění Ježíše Krista. Stěžovat si na nezodpovědné ochranáře

1 Luzenské údolí s vrcholem Luzný v r. 2013. Souše po kůrovcové gradaci z r. 1996 ještě stojí, ale pod nimi už roste nová generace lesa.

2

3

bylo moderní. A zrodil se návrh zákona o NP Šumava, který by na věky zastavil zvětšování rozlohy divočiny a umožnil větší hospodářskou exploataci národního parku. Tento návrh se dostal hodně daleko: už ho připravovala poslanecká sněmovna k hlasování, když... padla vláda. Ve stejné době katastrofálně vyhlížející kůrovcová gradace skončila. Říkat, že to způsobilo hlavně počasí, a nikoli sofistikované lesnické zásahy, se ale ještě moc nenosilo.

Takže: kam dál?

Otázka, zda se staneme mezinárodně uznávaným národním parkem s velkou plochou divoké přírody, nebo zůstaneme spíše udržovanou chráněnou krajinnou oblastí, byla pořád na stole. I na vrcholně politickém stole. Nakonec se ministerstvo životního prostředí rozhodlo pro odvážný krok. Tím byla novela zákona pro všechny čtyři české národní parky. Po nejednoduché cestě vešla v platnost v r. 2017 a stanovila jako jeden z hlavních cílů umožnit existenci přírodních procesů na převážné rozloze národního parku. Na zbývající ploše pečovat o druhovou rozmanitost. Po 26 letech se NP Šumava znovu vrátil k myšlence podporující rozšiřování divoké přírody. Od r. 2020 platí nová zonace, která na necelých 28 % území umožňuje nerušené

přírodní procesy zcela, na dalších 23 % má Správa za úkol činit taková opatření, aby toto území bylo zhruba za 15 let, tedy k r. 2035, připraveno na ponechání samovolnému vývoji. Národní park tímto směrem zatím kráčí. V den 30. výročí od založení máme 35 % území ponecháno přírodním procesům, na dalších 5 % vykonáváme jen nezbytná opatření k ochraně sousedních vlastníků před šířením kůrovce – tedy kácíme a odkorňujeme smrky a ponecháváme dřevo na místě. A projednáváme Zásady péče o NP Šumava, které si vytyčily dlouhodobý cíl: do r. 2060 ponechat přírodním procesům 75 % území národního parku. A abych nezůstal dlužen proporcí posledního desetiletí, pak je třeba říci, že mezi lety 2011–20 jsme vytěžili ročně průměrně 131 tisíc m³ polomů a kůrovcových stromů a roční přírůstek souší byl téměř 95 tisíc m³.

Celá tato trnitá cesta nebyla marná. Sporné otázky ohledně schopností lesa samovolně se obnovovat a řídit daly vzniknout mnohým výzkumným projektům. Díky nim dnes už velmi přesně víme, jak se les chová jako ekosystém a že se dokáže velmi dobře obnovit zcela bez lidské pomoci. A nejen výzkumníkům, ale každému, kdo se umí a chce dívat, les sám předvedl během několika let opravdový zázrak

znovuzrození! A tak mnozí skeptici nyní sami překvapeně sledují šumavskou přírodu a tiše pronášejí: „No, ještě že to takhle dopadlo...“ Les je jiný. Divoký, rozmanitý. Odumřelé dřevo mění mikroklima a zadržuje vodu. Osídlili jej houby a brouci, o kterých jsme si mysleli, že vyhnuli. Nový les roste na zbytcích toho starého a dohromady vytvářejí skutečné pralesní scenerie. Šumavu osídlil bobr, vlk, jeřáb popelavý, populace tetřevů se zřejmě odrazila ode dna a snad se zastavilo její vymírání.

Rozvinuli jsme také spolupráci se sousedním NP Bavorský les. Daří se nám sladovat přístupy k přírodě, pracujeme spolu na poli osvěty a ekologické výchovy. Oba národní parky již dnes disponují 42 tisíc ha divoké přírody. Rádi bychom do r. 2030 dosáhli na metu 50 tisíc ha.

Není třeba zastírat, že jde o velký a náročný projekt. Sen, jehož cílem bude skutečná přírodní a krajinná perla. Turistická atrakce, jaké není široko daleko. A je pochopitelné, že cesta k takovému projektu byla obtížná. Není jednoduchá ani v současnosti a těžká bude i v budoucnosti. Divoká příroda není totiž samozřejmostí. Lidská potřeba vytěžovat, regulovat nebo jenom „pomáhat“, zkrátka „nenechat to být“, je nevyhléditelná.

Ale protože jsme uslí velký kus cesty, je možné, že až národní park Šumava oslaví šedesátku, bude sen naplněn. A já jsem šťastný, že jsem mohl národní park na dosavadní cestě doprovázet, a že mohu stále být u naplňování toho velkého snu. Jak je napsáno v úvodu: Je to důvod k oslavě...

S novými poznatky získanými monitoringem a výzkumnými projekty na Šumavě vás seznámíme podrobněji v letošním prosincové Živě číslo 6.

K dalšímu čtení např. Živa 2013, 5: 213–237 a LXXXIX–CII.

2 Horský smrkový les na vrchu Smrčina nemá jednoduchý osud. Prales byl změněn na pastvinu počátkem 19. století, a když znovu narostl, málem se změnil na sjezdovku.

3 Hořec panonský (*Gentiana pannonica*) v mrazové kotlině pod Březníkem

4 Povodí Roklanského potoka je skutečným srdcem divoké Šumavy. Snímky P. Hubeného

4